

Van een SS'er kreeg het daarbij te horen: 'Wir werden euch lernen nach dem englischen Rundfunk zu hören und zu sagen' (de Geallieerden waren toen met succes op Sicilië geland) 'dass wir in zwei Wochen weg sind.'¹ Het luisteren naar de Engelse uitzendingen werd nadien voortgezet, naar wij aannemen iets voorzichtiger. Misschien was het soms te riskant, maar dan konden Braakman, Maarschalk en Peuscher steeds aan enkele vertrouwde gevangenen vertellen wat de Engelse radio de vorige avond bericht had. Het was hun óók mogelijk, waarschuwingen aan personen buiten het kamp door te geven; of zij ook zelf briefjes buiten het kamp gesmokkeld hebben, weten wij niet – lagere Philips-employés (een man of tien) die eveneens dagelijks naar de Speciale Werkplaats kwamen, hebben dat in elk geval wèl gedaan. Dat waren, aldus een der gevangenen, 'bijna zonder uitzondering geschikte lui die genegen waren, mondelinge en soms ook schriftelijke berichten mee te nemen.' De schriftelijke werden veelal op de binnenkant van een sigaretten-papiertje geschreven waarmee vervolgens een sigaret gerold werd. 'Soms ook konden we langere brieven meegeven; deze werden in de blikken doos van een dooscondensator . . . gesoldeerd en met de Philips-auto die dagelijks in het kamp kwam om materialen te brengen en afgewerkte produkten mee te nemen, naar buiten gevoerd.'²

In nog een ander opzicht was de aanwezigheid van Philips voor de gevangenen van positieve betekenis: toen in het kamp eenmaal het 'ziekenhuis' (de *Krankenbau*) klaar was, schonk Philips een röntgen-installatie, verlichtingsapparatuur en tal van andere apparaten en droeg de firma zorg voor ontbrekende instrumenten die zij niet zelf vervaardigde; 'ook de tandarts hebben wij', aldus Laman Trip en Braakman, 'geholpen en voor de apotheek hebben wij van alles bij elkaar gekregen.'³

★

Toen het concentratiekamp Vught in januari '43 in gebruik genomen werd, was er, gelijk reeds vermeld, praktisch niets aanwezig waarmee men zieke gevangenen kon helpen; mede daardoor maakte de dysenterie-epidemie

¹ A.v. ² F. M. Gescher: *Het helse einde van Vught. Duitse methoden op Nederlandse bodem. Mijn ervaringen in de zomer van 1944 en mijn belevenissen hierna* (z. j.), p. 93.

³ 'Verslag van mededelingen van R. E. Laman Trip en C. H. Braakman', p. 19.